

Feliks Olszak

Rektor w latach 1958–1961

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

Feliks Olszak urodził się 2 grudnia 1904 roku w Karwinie na Śląsku Cieszyńskim (obecnie Czechy) w rodzinie inteligenckiej. Ojciec był doktorem medycyny, działaczem narodowym i społecznym, a starszy brat Wacław był również profesorem AGH. Po ukończeniu w 1922 roku Polskiego Gimnazjum Realnego w Orłowej, rozpoczął studia na Wydziale Hutniczym Akademii Górniczej w Krakowie. W 1927 roku ukończył studia i uzyskał z wynikiem bardzo dobrym dyplom inżyniera metalurga. Już podczas studiów, w latach 1926–1927, był asystentem w Katedrze Walcownictwa, kierowanej przez prof. Karola Łowińskiego. Pracę w przemyśle hutniczym rozpoczął w listopadzie 1927 roku, jako inżynier ruchu w hucie „Laura” w Siemianowicach Śląskich. W 1935 roku, od lutego do października, był inżynierem ruchu i szefem produkcji huty „Baildon” w Katowicach. Stworzył tam pierwsze ośrodki polskiej administracji przemysłowej. Wybitne zdolności organizacyjne, głęboka znajomość hutnictwa oraz niezwykła pracowitość spowodowały, że rząd Rzeczypospolitej Polskiej powierzył mu w 1934 roku funkcję kierownika budowy, a następnie dyrektora huty „Stalowa Wola” w Centralnym Okręgu Przemysłowym. Nowo wybudowana i nowoczesna huta została uruchomiona w połowie 1938 roku i przed samą II wojną światową zaczęła dostarczać krajowi tak potrzebne wówczas wysokiej jakości wyroby hutnicze. Huta była wizytówką rozwoju w Polsce. 90 proc. jej produkcji przeznaczone było na cele wojskowe, a broń musiała być produkowana ze stali wysokiej jakości. Od sierpnia 1938 roku pełnił funkcję dyrektora Spółki Górniczo-Hutniczej Karwina-Trzyniec z siedzibą w Cieszynie (obecnie Cieszyn Czeski) i jednocześnie dyrektora naczelnego huty „Trzyniec”. Pomimo że Olszak był wówczas przedstawicielem władz polskich na Zaolziu, jego wielka rzetelność i sprawiedliwość wobec załogi huty „Trzyniec” zjednały mu powszechny szacunek i poważanie. Wybuch II wojny światowej spowodował ewakuację spółki do Lublina. Tam pod jego kierownictwem rozpoczęto organizowanie zakładów naprawczych sprzętu wojskowego. Przebieg kampanii wrześniowej zmusił go do dalszej ucieczki. Okres wojenny spędził w zachodniej Europie. Pod

koniec 1939 roku znalazł się we Francji. Początkowo był zatrudniony w hucie „Pamiers”, a następnie od lutego 1940 roku w hucie „Clermont-Ferrand”. Okupacja Francji przez Niemcy zmusiła go do kolejnej wędrówki. Znalazł się w Anglii. Od lipca 1940 roku do listopada 1941 roku pracował, jako doradca techniczny w hucie „Samuel Fox” w Stokbridge. W grudniu 1941 roku wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i jako oficer służył nieprzerwanie do końca wojny. Polskie władze wojskowe powierzyły mu wykłady i ćwiczenia w Wojskowym Instytucie Technicznym, gdzie również pracował naukowo nad zagadnieniami doboru stali i jej obróbki dla celów zbrojeniowych. Wziął też czynny udział w kampanii afrykańskiej i inwazji aliantów we Francji. Jak sam wspominał, jako żołnierzowi ze względu na posturę nie było mu lekko, a służył, jako czołgista. Trzeba dodać, że był wysokim i tęgim mężczyzną. Następnie na Wydziale Hutniczym Politechniki Polskiej w Londynie (dzisiaj wydział Imperial College) wykładał metalurgię stali, budowę pieców elektrycznych i materiały ogniotrwałe. W czasie pobytu w Anglii brał udział w działalności społecznej Polaków. Był prezesem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Polskich w Anglii, a także przewodniczącym Koła Ślązaków Cieszyńskich w Londynie. W 1946 roku powrócił do kraju i rozpoczął pracę w Centralnym Zarządzie Przemysłu Hutniczego w Katowicach, na stanowisku naczelnego dyrektora technicznego. Z ogromnym zapałem i ofiarnością, korzystając z bogatego własnego doświadczenia zawodowego, kierował odbudową i rozbudową polskiego hutnictwa żelaza i stali. Wkrótce – w 1948 roku – przemysł hutniczy osiągnął produkcję równą przedwojenną. Ponadto

fot. Muzeum AGH

Profesor Feliks Olszak

Feliks Olszak wziął czynny udział w kampanii afrykańskiej i inwazji aliantów we Francji. Jak sam wspominał, ze względu na posturę nie było mu lekko, ponieważ służył jako czołgista.

fot. Muzeum AGH

Akademicki dowód osobisty studenta Feliksa Olszaka

obok podstawowych obowiązków pełnił wiele funkcji społecznych, był między innymi przewodniczącym Komisji Rozbudowy Hutnictwa i zastępcą przewodniczącego Rady ds. Techniki przy Radzie Ministrów. W 1952 roku przeszedł do Instytutu Metalurgii Żelaza w Gliwicach na stanowisko dyrektora ds. nauki, będąc równocześnie samodzielnym pracownikiem naukowym. Od października 1952 roku był wykładowcą w Katedrze Metalurgii Stali Wydziału Metalurgicznego AGH. 1 stycznia 1953 roku otrzymał nominację na zastępcę profesora i kierownika Zakładu Elektrometalurgii Stali w tejże katedrze. 1 kwietnia 1953 roku odszedł z Instytutu w Gliwicach i na stałe związał się z AGH. Z tego okresu pochodzi opinia profesora Adama Ludkiewicza, który tak o nim pisał: „Praca na stanowisku dyrektora naukowego Instytutu Metalurgii w Gliwicach umożliwiła mu

Czechosłowacka legitymacja kolejowa Feliksa Olszaka

fot. Muzeum AGH

pogłębić wiadomości teoretyczne i zastosować je do przemysłu, czego dowodem są jego osiągnięcia w dziedzinie metalurgii żelazostopów. Inż. Olszaka pozyskaliśmy dla pracy w AGH w czasie gdy nastąpić ma zamierzona rozbudowa poszczególnych zakładów należących do Katedry Metalurgii Stali. Będą tutaj wyzyskiwane doświadczenia i wiadomości jego jakie zdobył w czasie długoletniej pracy w przemyśle hutniczym. Niestety liczne jego zajęcia zawodowe w przemyśle uniemożliwiły mu z powodu braku czasu drukowanie swoich publikacji i opracowanie choćby częściowo zagadnień z zakresu swej pracy. Jako zastępca profesora na AGH wykazał ogromny zapał i wielkie inicjatywy, bo w krótkim czasie opracował on już jeden skrypt z metalurgii stali dla odlewników i metalurgii ogólnej – zawierającej część I-szą opisową, a skrypt z metalurgii żelazostopów będą przygotowane do końca grudnia 1953”.

W tym samym czasie profesor Aleksander Krupkowski również opiniował jego dokonania: „Rozpatrując całokształt działalności, zwłaszcza w okresie powojennym od r. 1946 do chwili obecnej – należy przyznać, że zajął on jedno z czołowych miejsc w hutnictwie stalowym biorąc udział sam bezpośrednio lub współpracując z innymi w zakresie planowania inwestycji w ramach państwowych planów gospodarczych, projektowania hut, uintensywnienia technologicznych procesów stalowniczych, organizacji Centralnego Zarządu Hutniczego oraz jego poszczególnych jednostek produkcyjnych”.

W 1954 roku został profesorem nadzwyczajnym, a w 1962 roku profesorem zwyczajnym metalurgii żelaza. W roku akademickim 1953/1954 był prodziekanem, a latach 1954–1956 był dziekanem Wydziału Metalurgicznego. Następnie w latach 1956–1958 był prorektorem ds. nauki w AGH.

W 1957 roku podczas oceny pracowniczej rektor AGH profesor W. Budryk tak go scharakteryzował: „Posiada długoletnią praktykę w przemyśle, gdzie zajmował wysokie stanowiska. Posiada olbrzymią wiedzę z zakresu hutnictwa, która wysuwa go na czoło pracowników Wydziału Metalurgicznego. W krótkim czasie swojej pracy na AGH wyróżnił się znajomością zagadnień naukowych i powiązaniem ich z życiem. W pracy zawodowej posiadał odpowiednie podejście do studentów, jest lubiany przez ogół. Bezpartyjny, jest całkowicie oddany pracy naukowej i na terenie naszej uczelni nie budzi żadnych zastrzeżeń”.

W związku z nagłą śmiercią urzędującego rektora prof. W. Budryka, 2 grudnia 1958 roku został powołany na rektora akademii i godność tę sprawował do 1 października 1961 roku. Równocześnie od 1958 roku, aż do śmierci w 1965 roku, kierował Katedrą Metalurgii Stali.

Do szczególnych zasług profesora w okresie jego działalności naukowej i dydaktycznej, należy zaliczyć udział w rozbudowie AGH. W czasie wieloletniej działalności na stanowisku profesora położył trwałe fundamenty pod dalszy rozwój działalności naukowej i dydaktycznej kierowanej przez siebie specjalności – metalurgii stali. Jako dziekan dał podstawy pod nowoczesny Wydział Metalurgiczny, na którym wzorowały się inne uczelnie. Opracował i wprowadził program nauczania odpowiadający nowoczesnej wiedzy hutniczej, unowocześniając i pogłębiając znajomość teorii i praktyki procesu stalowego wśród studiujących, jak też stwarzając początki laboratoryjnych badań naukowych z zakresu stalownictwa. Ponadto dzięki jego inicjatywie, staraniom i wysiłkom powstały przy akademii cztery budynki mieszkalne dla 200 pracowników. Zwracał szczególną uwagę na rozwój bazy materialnej, aparatury, pomieszczeń. Na to szło około 60 proc. jego wysiłku, a pozostałe 40 proc. na program rozwoju kadry naukowej. Bardzo często mówił: „Co mi z naukowca, który ma tylko ołówkę? W świecie nauki on z tym ołówkiem nie będzie się liczył, musi mieć bazę materialną”. I w tym kierunku poszły jego starania. Wydział Górniczy, Elektryczny, Geodezja, Ceramika i Odlewnictwo zawdzięczają mu swoje podstawy materialne. Rozpoczął budowę pawilonów „B”, rozwijał laboratoria, pilnował, żeby ludzie jeździli na konferencje i staże zagraniczne, dbał o rozwój miasteczka studenckiego. Zainicjował różnorodne formy współpracy nauki z przemysłem. W 1955 roku założył i przewodniczył Radzie Naukowo-Technicznej Huty im. Lenina, która była pierwowzorem instytucjonalnej formy współdziałania nauki i przemysłu, szeroko następnie podejmowanej i rozpowszechnianej przez inne placówki naukowe i inne gałęzie gospodarki. W czasie wieloletniej działalności na stanowisku profesora położył trwałe fundamenty pod dalszy rozwój działalności naukowej i dydaktycznej kierowanej przez siebie specjalności – metalurgii stali.

Od czasów studenckich przyjaźnił się z Kiejstutem Żemaitisem, który po wojnie był ministrem hutnictwa i przemysłu ciężkiego i dzięki któremu współpraca akademii z przemysłem układała się pozytywnie. Praktycznie nie było problemu, którego nie udało się rozwiązać pomyślnie w AGH. Spowodował też zatrudnienie Żemaitisa w AGH. Profesor Olszak opracował i wprowadził program nauczania odpowiadający nowoczesnej wiedzy hutniczej, unowocześniając i pogłębiając znajomość teorii i praktyki procesu stalowego wśród studiujących, jak też stwarzając początki laboratoryjnych badań naukowych z zakresu stalownictwa. Był też autorem lub inicjatorem skryptów, które pozwoliły na uporządkowanie

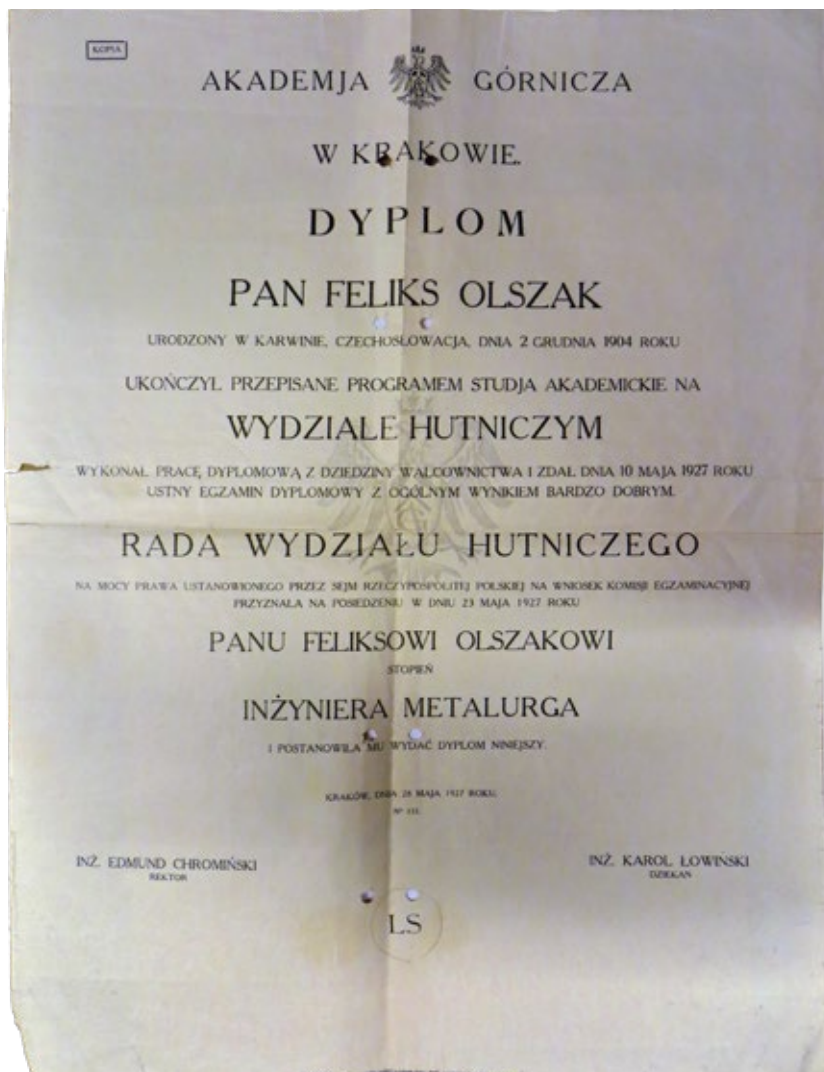

fot. H. Siński

Portret rektorski profesora Feliksa Olszaka namalowany przez Hilarego Gilewskiego

procesu dydaktycznego w tej dziedzinie. Znalazło to odbicie w 27 opublikowanych podręcznikach akademickich, skryptach i artykułach oraz kilkunastu niepublikowanych raportach naukowych oraz w uzyskaniu i wdrożeniu do praktyki produkcyjnej hutnictwa stali i żelazostopów 13 patentów. W okresie kierowania katedrą studia ukończyło 120 magistrów inżynierów metalurgów, 19 doktorów nauk technicznych i doktorów habilitowanych, z których kilku zostało profesorami wyższych uczelni w Polsce, między innymi Kazimierz Mamro, Eugeniusz Mazanek. Przez cały czas miał aktywny kontakt z zagranicznymi środowiskami naukowymi. W latach 1930–1939 wyjeżdżał w celach naukowych do USA, Francji, Niemiec, Szwecji i Czechosłowacji. Po drugiej wojnie do ZSRR, USA, Wielkiej Brytanii, Belgii, NRD, Czechosłowacji i Rumunii. Niezależnie od pracy w AGH aktywnie działał w organizacjach zawodowych. Uczestniczył w pracach Komitetu Hutnictwa PAN, jako zastępca naczelnego redaktora kwartalnika „Archiwum Hutnictwa PAN”, przewodniczący Rady Naukowej Instytutu Metalurgii Żelaza, członek Rady

Od czasów studenckich przyjaźnił się z Kiejstutem Żemaitisem, który po wojnie był ministrem hutnictwa i przemysłu ciężkiego, i dzięki któremu współsprawca akademii z przemysłem układała się pozytywnie.

Dyplom ukończenia Akademii Górniczej w 1927 roku

Budynek B-4 noszący imię profesora Feliksa Olszaka

fol. H. Sieniński

Naukowej Instytutu Materiałów Ogniotrwałych, prezes Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego – SITPH, zastępca przewodniczącego Rady Naukowo-Technicznej huty im. Lenina, członek Rady Naukowej Wydawnictwa „Śląsk”, członek Rady Programowej miesięcznika „Hutnik”. W latach 1947-1951, przez trzy kadencje, był prezesem SITPH, a w latach 1957-1958 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Głównej NOT. Od chwili powstania Stowarzyszenia Wychowanków AGH w 1945 roku, aktywnie włączył się w jego działalność. W 1948 roku wszedł do I Zarządu SW AG i został I wiceprzewodniczącym. Funkcję tę pełnił przez kilka kadencji, aż do końca życia. Mógł się pochwalić nieprzerwanym i bardzo długim stażem we władzach stowarzyszenia. W uznaniu zasług za swoją działalność i osiągnięcia naukowe był wielokrotnie nagradzany i odznaczany. Otrzymał między innymi: Order Sztandaru Pracy II klasy, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Nagrodę Państwową II stopnia, Medal 10-lecia PRL, otrzymał też tytuł honorowy „Zasłużony Hutnik PRL” i był wyróżniony Złotą Odznaką Honorową NOT, Złotą Odznaką Zasłużonego w rozwoju województwa katowickiego.

Zmarł po ciężkiej chorobie 27 stycznia 1965 roku i został pochowany na cmentarzu Rakowickim. Kwatery LXVII, Aleja Zasłużonych, rząd zach., miejsce 2.

Jakże znamienne brzmią słowa zawarte w artykule pożegnalnym miesięcznika „Hutnik”: „Emanowała z Niego czystość myśli i uczuć oraz wzruszająca dobroć serca, w pracy zaś – pasja żarliwa i dociekliwa”. Dopełnieniem sylwetki profesora niech będą słowa jego ucznia i współpracownika prof. Kazimierza Mamro. Można się z nich dowiedzieć, że był bardzo prostolinijnym człowiekiem, nie umiał być zawistny, niczego nikomu nie zazdrościł. Prócz szerokiej znajomości w hutnictwie miał ogromny dar przekonywania, potrafił z uśmiechem i pokorą wszystko załatwić. Dał się poznać jako świetny dyplomata. Był niezwykle pracowity. Dzień w dzień przychodził do pracy na godzinę siódmą, więc i asystenci starali się też być o tej porze. Był bardzo opiekuńczy, zawsze twardo stawał za swoimi ludźmi, czy na akademii, czy w przemyśle. Był czytany, znakomicie mówił po angielsku i niemiecku. Profesor był wysokim i tegim mężczyzną, dzięki czemu stąpnął z tak zwanej «mocnej głowy», ale i jemu zdarzały się słabsze chwile. Dzięki temu powstało kilka anegdot. Przed wojną, gdy był dyrektorem huty, miał samochód z kierowcą. Wrócili kiedyś nocą z delegacji zakończoną suto zakrapianą kolacją i Olszak krzyknął nagle do kierowcy: «Uważaj! Musisz się zmieścić między tymi dwoma latarniami! – Panie dyrektorze, ale tu jest tylko jedna» – spokojnie odpowiedział kierowca”.

W AGH poza oczywistymi dokonaniem intelektualnymi profesora, są jeszcze materialne dowody pamięci. W 1966 roku pawilonowi B-4 nadano imię profesora Feliksa Olszaka wmurowując jednocześnie stosowną tablicę. Uroczystość ta odbyła się w Święto Hutnika, najprawdopodobniej 13 maja. Okolicznościowej ceremonii przewodniczył rektor AGH prof. Kiejstut Žemaitis. Profesora uhonorowano również tablicą pamiątkową, umieszczoną wewnątrz budynku. Na metalowym odlewie znajduje się następujący napis:

**PROFESOROWI FELIKSOWI OLSZAKOWI
DZIEKANOWI I REKTOROWI
AKADEMII GÓRNICZO-HUTNICZEJ
ZASŁUŻONEMU HUTNIKOWI
POLSKIEJ RZECZYSPOLITEJ LUDOWEJ
WIELKIEMU PRZYJACIELOWI MŁODZIEŻY
– KOLEDZY I UCZNIOWIE**

W 1959 roku Hilary Gilewski namalował jego portret rektorski, znajdujący się w auli głównej AGH.

Źródła do biogramu:

- Akta osobowe (AGH) – Feliks Olszak, [foto]
- Bolewski A.: Profesorzy i wychowankowie Akademii Górniczej na obczyźnie. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH 1994, nr 5, s. 11–12
- Konieczna E.: Postaci AGH we wspomnieniach i anegdotach. Kraków 2008, s. 57–61, [foto]
- Non omnis moriar... : groby profesorów AGH Cmentarz Rakowicki. [Z. 1]. Oprac. H. Sierński. Kraków 2018, s. 61–62, [foto]
- Nowakowski A., Wnęk Z.: Wspomnienia o zmarłych profesorach Wydziału : Prof. mgr inż. Feliks Olszak (1904–1965). Zeszyty Naukowe AGH ; nr 367. [Seria] Metalurgia i Odlewnictwo 1973, z. 51, s. 47–48
- Sierński H.: Profesor Feliks Olszak : tablice – pamięć wiecznie żywa – część 20. Biuletyn AGH 2015, nr 86, s. 16–18, [foto]
- Słownik biograficzny techników polskich. Z. 1. Red. A. Jakubowska. Warszawa 1989, s. 104–105
- Wielka Księga 85-lecia Akademii Górniczo-Hutniczej. [Oprac.] zespół aut. K. Pikoń (red. naczelny), A. Sokotowska (dyrektor projektu), K. Pikoń. Gliwice 2004, s. 258, [foto]
- Wydział Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej : Wydział Hutniczy (1922–1951), Wydział Metalurgiczny (1951–1993), Wydział Metalurgii i Inżynierii Materiałowej (1993–2005) : jubileusz 90-lecia Wydziału : 1922–2012 [AGH]. Kraków 2012, s. 100–101, [foto]
- Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967. Oprac. J. Sulima-Samujłto oraz zespół aut. Kraków 1970, s. 625 (Wydawnictwa Jubileuszowe 1919–1969)
- Zgon profesora Feliksa Olszaka. Hutnik Wiadomości Hutnicze 1965 T. 32, nr 1, s. 1–3, [foto] [zawiera bibliografię prac naukowych prof. F. Olszak]

Profesor Wiesław Heflik

mineralog, petrograf, gemmolog, specjalista z zakresu surowców ceramicznych

Profesor Wiesław Heflik urodził się 21 stycznia 1932 roku w Porębie koło Zawiercia. Po ukończeniu gimnazjum, a następnie liceum ogólnokształcącego imienia Stefana Żeromskiego w Zawierciu rozpoczął w 1951 roku studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. W tym samym roku akademickim, po likwidacji kierunku studiów geologicznych na UJ, został przeniesiony wraz z pracownikami Katedry Mineralogii i Petrografii UJ do nowo powstałego Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH. Program studiów, który go obowiązywał miał charakter uniwersytecki. Funkcjonowały wówczas na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym AGH dwa kierunki studiów: A – techniczny, B – uniwersytecki (podstawowy). Na kierunku B funkcjonowały dwie specjalności: geologia i kartografia (znacznie liczniejsza) oraz mineralogia i petrografia (licząca zaledwie 14 osób). Na tej drugiej specjalizacji studiował Wiesław Heflik. Już w trakcie studiów

rozpoczął swoją działalność zawodową jako stażysta, pod kierunkiem wybitnego mineraloga i petrografa prof. Antoniego Gawła, z którym potem przez lata utrzymywał więzi wynikające nie tylko z naukowych zainteresowań, ale przede wszystkim szczerej przyjaźni.

Po ukończeniu studiów w 1956 roku, z dyplomem magistra geologii, specjalności mineralogia i petrografia, został skierowany do pracy w Instytucie Geologicznym w Warszawie, do Pracowni Geochemii, której kierownikiem był wówczas wybitny krystalograf prof. dr. hab. Antoni Łaskiewicz. Po niespełna roku, na własne życzenie, przeniósł się do Krakowa, gdzie znalazł najpierw zatrudnienie w Głównym Laboratorium Przemysłu Naftowego, a następnie w Zakładzie Geoanalizy Instytutu Naftowego, by w 1958 roku objąć stanowisko starszego asystenta w Katedrze Surowców Mineralnych na Wydziale Geologiczno-Poszukiwawczym AGH. Od tego momentu

Grzegorz Rzepa, Lucyna
Natkaniec-Nowak, Magdalena
Dumańska-Słowik

fol. arch. AGH

Profesor Wiesław Heflik